

УДК 338.439.02

FOOD SECURITY WITHIN THE PRIORITIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

O. Kovalenko

Institute of Food Resources of NAAS of Ukraine

Key words: <i>Food security</i> <i>Innovative development</i> <i>Priorities</i> <i>Food industry</i> <i>Food complex</i> <i>Crisis</i>	ABSTRACT This paper presents profound study of theoretical foundations for the choice of priorities of innovative development of economy in the conditions of permanent crisis that would not contradict the food security. The arguments were presented to control the process of crisis overcoming and provide further effective development of the country, which has to rely on the theoretical platform of priorities hierarchy. The most powerful one is a methodological priority. It was noted that one of the major flaws in the area of food security is the absence of the Law "On food security of Ukraine". In order to prevent the crisis in the face of uncertainty, a priority of government should be calculated, as well as prevention of future risks and the identification of possible strategic scenarios to ensure food security in times of crises. It is proved that the regulation of innovative and socio-economic processes in the conditions of permanent crisis should primarily focus on how it would affect the forecasted changes in the main indicators of food security, in particular, the quality and quantity of food consumption per capita, including the regions.
---	--

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

О.В. Коваленко

Інститут продовольчих ресурсів НААН України

У статті поглиблено теоретичні засади встановлення пріоритетів інноваційного розвитку економіки в умовах перманентної кризи, які не суперечать гарантуванню продовольчої безпеки. Аргументовано, що управлінський процес виходу з кризи й подальшого ефективного розвитку країни має спиратися на теоретичну платформу ієрархії пріоритетів, найпотужнішим з яких є методологічний. Зазначено, що одним із істотних недоліків у сфері забезпечення продовольчої безпеки є відсутність Закону України «Про продовольчу безпеку України». Для запобігання кризовим явищам в умовах невизначеності пріоритетом державного управління має стати прораховування майбутніх ризиків, визначення можливих стратегічних сценаріїв гарантування продовольчої безпеки в умовах криз. Обґрунтовано, що при регулюванні інноваційних і соціально-економічних процесів в умовах перманентних криз

передусім слід орієнтуватися на те, як впливатимуть закладені прогнозами зміни на основні індикатори продовольчої безпеки, зокрема показники якості і кількості споживання продовольства однією особою, у тому числі й у розрізі регіонів.

Ключові слова: продовольча безпека, інноваційний розвиток, пріоритети, харчова промисловість, продовольчий комплекс, криза.

Постановка проблеми. Неочікуваний успіх, який інколи виникає як відповідь на зміни у критичних ситуаціях, демонструє обмеженість поглядів владочинців щодо необхідності їх узгодження з економічною реальністю [1]. Класичним прикладом критичної і водночас неочікуваної події є сьогоднішня криза української економіки, проявом якої стало військово-політичне протистояння. Ці події могли б стати джерелом переломних інноваційних ідей і модернізації економіки. Вони вже зараз зумовлюють необхідність аналізу багатьох сфер: технологічних та організаційних процесів; демографічних змін; змін у ціннісних установках і сприйняттях населення; невідповідності економічної реальності з уявленнями про неї; змін у структурі ринку та галузей економіки; змін у законодавстві; стану світової економіки; нових знань, отриманих шляхом наукової та практичної діяльності. Більше того, накопичення критичної маси соціального невдоволення, у тому числі й унаслідок порівняння власного добробуту населення з виставленим на широкий загал неймовірно інноваційно-розкішним життям окремих груп співвітчизників, зумовлює постійні соціальні ризики й здатне знову спровокувати неконтрольовані соціальні катаклізми.

Запобігати й усувати такого роду явища (можливі кризи, економічну дестабілізацію, гарантування економічного зростання й економічної незалежності країни) мала б державна політика національної безпеки, до пріоритетних напрямів якої передусім належить гарантування продовольчої безпеки. Вибір конкретних засобів і шляхів її забезпечення зумовлений необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз національним інтересам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти продовольчої безпеки та проблем агропродовольчого комплексу розглядаються в працях П.П. Борщевського [2], В.І. Власова [3], В.М. Гейця [4], Л.В. Дейнеко [1], Г.М. Калетніка [5], І.І. Лукінова [6], Т.Г. Мостенської [10], Б.Я. Панасюка [7], Б.Й. Пасхавера [8], П.Т. Саблука [3], М.П. Сичевського [9] та інших. Однак обставини перманентної кризи потребують уточнення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку та зміни акцентів у традиційних економічних положеннях щодо гарантування продовольчої безпеки.

Управління будь-яким процесом завжди потребує розроблення системи пріоритетів. Категорію «пріоритет» (від лат. *prior* – перший, старший) енциклопедичний словник тлумачить як першість у часі щодо здійснення певного виду діяльності. Це те, що є найбільш важливим, потребує першочергової уваги [11].

Імперативом розвитку економічної системи України визначено інноваційний вектор, що визначає загальну концепцію національної економіки, виділяючи

принципово важливі пріоритетні напрями здійснення сучасних соціально-економічних реформ. Однак першочерговість виконання цих реформ зазвичай не відповідає вимогам реального часу.

Однією з умов забезпечення розвитку інноваційної системи є ефективне функціонування сучасного інституціонального середовища, що, у свою чергу, визначає процеси модернізації у галузях економіки, гарантує продовольчу безпеку й добробут населення країни. Такий концептуальний перехід надто складний, але й він зазнає додаткових обтяжень через складність встановлення способів взаємодії декількох концепцій: інноваційного розвитку, інституціональної теорії і продовольчої безпеки, що позначається на першочерговості (пріоритетності) завдань реалізації цих концепцій.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад встановлення пріоритетів інноваційного розвитку економіки в умовах перманентної кризи, що не суперечили б гарантуванню продовольчої безпеки.

Виклад основних результатів дослідження. Багатовиразність продовольчої безпеки визначається її приналежністю до більшості видів і форм державної політики. На основі аналізу сучасних наукових джерел сформоване узагальнене тлумачення цього поняття: продовольча безпека — це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання та розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток [8, 9, 12—15, 24—26].

Відповідно до чинного законодавства [16—18], продовольча безпека — це захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до харчових продуктів. Саме держава має гарантувати громадянам реалізацію права на повноцінне харчування. Але й на сьогодні, незважаючи на величезні зусилля українських аграріїв, нестабільність забезпечення підприємств харчової промисловості сировинними ресурсами в необхідних обсягах і належної якості є реальною загрозою продовольчій безпеці. Крім того, наразі триває особливо важливий і складний процес входження вітчизняної економіки у світовий економічний простір, на який накладається військове протистояння.

Економіка України не існує у вакуумі, вона невіддільна від нових процесів ХХІ ст., що ввели всю світову спільноту у новий стан. Військовий конфлікт на Сході, що перетворився на відверте протистояння між Україною і Росією, не міг не вплинути на економічний клімат країн світу.

Упродовж вересня 2013 р. — вересня 2014 р. промислове виробництво в єврозоні зростало вдвічі повільніше, ніж до кризи, а ВВП підвищився лише на 0,7 %. Навіть у США ВВП був на 5 % нижчий за потенційно можливий показник, а в Японії у II кварталі 2014 р. він зменшився на 6,8 % порівняно з відповідним періодом минулого року. Сповільнюється розвиток економіки країн, що розвиваються, завдяки яким упродовж останніх років утримувалася позитивна динаміка макропоказників. Стримує розвиток економіки зменшення надходжень інвестицій у виробничі активи.

В Україні кожна галузь промисловості, маючи свої специфічні риси й умови функціонування, наразі знаходиться під впливом політичних чинників, які у

взаємодії з чинниками внутрішнього регуляторного середовища зумовлюють структурні деформації. Так, падіння ВВП України за підсумками I півріччя 2014 р. становило 3,2 % порівняно із відповідним періодом минулого року. Бойові дії в Донецькій і Луганській областях не тільки порушили роботу великих підприємств, а й зруйнували виробничі ланцюги. За цих умов падіння промислового виробництва загалом по Україні становило 4,7 %, у тому числі в Донецькій області — 12,3 %, Луганській — 5 %.

Порівняно з першим півріччям 2013 р. у I півріччі 2014 р. промислове виробництво демонструвало позитивну динаміку лише в шести областях: Кіровоградській (+4,3 %), Миколаївській (+0,8 %), Одеській (+4,6 %), Житомирській (+6,7 %), Тернопільській (+6,7 %), Волинській (+2,9 %) [19].

Політична ситуація в країні найменше вплинула на ефективність діяльності підприємств харчової промисловості, частка якої в структурі промислового виробництва у січні-червні 2014 р. була найбільшою — 20,4 %. Індекс виробництва підвищився на 1,2 %. Цьому сприяло зростання обсягів виробництва м'ясної продукції — на 6,2 %; промислової молочної продукції — на 4,3 %; борошна — на 1,4 %; олієжирової продукції — на 39 %. Водночас, падіння обсягів виробництва зазнали: рибна галузь — на 12 %; виробництво хліба — на 5 %, круп — майже на 15 %; виробництво цукру — на 24,2 %; солі — на 3,3 %.

Внутрішній попит на харчову продукцію безпосередньо залежить від доходів громадян. Понад 50 % своїх доходів у 2014 р. населення витратило на харчову продукцію. За даними Держстату України, реальна заробітна плата в червні цього року скоротилася на 5,4 % порівняно з аналогічним місяцем минулого року. Ця тенденція спостерігалася насамперед в економічно розвинених областях: на 8,8 % — у Київській області, на 8,2 % — у Черкаській і на 2,7 % — у Дніпропетровській. В областях, охоплених війною, скорочення склало 5,7 % (Донецька обл.) і 7,1 % (Луганська обл.).

Споживання основних продуктів харчування на одну особу в Україні у 2013 р. було меншим, ніж передбачено науково обґрунтованими нормами раціонального харчування, зокрема молока — на 42 %, м'яса — на 33 %, риби — на 29 %, плодів і винограду — на 38 %. Вищим за раціональну норму залишається споживання овочів, картоплі, яєць, хліба.

Україна має потенціал щодо самозабезпеченості основними видами продовольства. Однак м'ясом, рибою, плодами і, як не дивно, цукром країна себе не забезпечує у повній мірі.

У 2014 р. погіршення політичної ситуації в країні вплинуло й на зовнішню торгівлю промисловими товарами. З початку економічної кризи обсяги попиту на українську продукцію поступово знижувалися, а ціни, відповідно, зростали. Сукупний експорт в країні за I півріччя 2014 р., порівняно з I півріччям 2013 р., зменшився на 5,2 % (до 28,6 млрд дол. США), обсяги імпорту скоротилися на 17,9 % (до 28,0 млрд дол. США). Скорочення загального обсягу експорту відбулося певно мірою за рахунок зменшення експорту промислової продукції в Росію.

Проте показники зовнішньоторговельного балансу у першому півріччі демонстрували ефективність зовнішньої торгівлі. Сальдо торгового балансу

було позитивним за рахунок збільшення експорту ряду товарних груп, у тому числі продовольчих: олії соняшникової — на 11,1 % (до 1922 млн дол. США); кукурудзи — на 6,6 % (до 2644,5 млн дол. США), залишків і відходів харчової промисловості (460,7 млн дол. США). За півроку обсяги експорту продовольства підвищилися майже на 19 %. Частка продукції харчової промисловості в структурі експорту промислової продукції України складала понад 6 %.

З точки зору бізнесу загальна картина економіки продовольчого комплексу порівняно з іншими галузями начебто обнадійлива. Однак з точки зору пересічного громадянина слід проаналізувати й усвідомити інший бік цього сценарію.

Продовольча проблема країни на всіх етапах свого розвитку є найголовнішою. Яскравими прикладами цьому можуть слугувати критично голодні періоди в Україні — Голодомор 1932—1933 рр. та повоєнні 1946—1947 рр., що стали постійним нагадуванням владі про необхідність вжиття відповідних заходів щодо запобігання виникненню подібних ситуацій.

Найважливіший чинник, який зумовлює загострення продовольчої кризи, зростання цін на основні продукти харчування, що призводить до погіршення добробуту населення. Домогосподарства вже не в змозі пручатися підвищенню цін на продовольство, що стає причиною скорочення денного раціону харчування. Реакція домогосподарств на несподівано різке підвищення продовольчих цін — заміна споживання якісних харчових продуктів на більш дешеві й менш якісні. Незважаючи на досить ефективний загальний економічний фон розвитку харчової промисловості, в країні вже тривалий час спостерігається одноманітне жиру-вуглеводне харчування переважної більшості населення.

З позиції інтересів державної політики, пріоритетними показниками, що доводять успішність розвитку економіки, є зростання ВВП, платіжного балансу, доходів державного бюджету, у тому числі й за рахунок ефективності зовнішньої торгівлі продовольством. Однак динаміка цих показників у короткому періоді знаходиться під впливом випадкових і тимчасових чинників, які не відображають тенденції змін та їх сутність. Так, показники, які відображають зростаючу бідність українського населення на фоні макроекономічного благополуччя, зазвичай не висвітлюються. Якість харчування населення знижується й надалі буде знижуватися, оскільки пріоритетом діяльності великих компаній-товаровиробників продовольства є орієнтація не на задоволення потреб вітчизняного споживача, а на експорт продукції. Таким чином, нині спостерігається підміна основного гуманітарного пріоритету розвитку українського суспільства, заради якого має здійснюватися інноваційна модернізація економіки, — гарантування продовольчої безпеки і підвищення добробуту населення на інші пріоритети державної політики (та/або великого бізнесу).

Сьогодні занепокоєння викликає те, що в результаті бойових дій у Донецькій і Луганській областях населення України ризикує остаточно втратити частину ринків продовольства: виробів з яловичини — 4,6 %; свинини — 28,6 %; птиці — 3,4 %; ковбасних виробів — 22,4 %; молочних виробів — 25,5 %; хліба — 8,6 %; хлібобулочних виробів — 3,8 %; борошна — 15,5 %; крупів — 7,3 % від загального обсягу ринку цієї продукції в Україні.

Слід наголосити, що промислове виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні у 2013 р. здійснювалося на 5800 підприємствах різних форм господарювання (13 % від загальної кількості промислових підприємств України), з них 9,8 % — знаходилися на території Донецької та Луганської областей. При цьому частка населення, що проживало у цих областях, складала 14,5 % від загальної чисельності населення України.

Сьогодні вже реальною є загроза втрати врожаю зернових. У структурі валового виробництва сільськогосподарської продукції України частка Донецької та Луганської областей у 2013 р. становила 7,1 %. Площа посівів, наприклад, соняшнику на зерно у 2014 р. у Донецькій і Луганській областях складає разом 15,4 % від площі посіву цієї культури в цілому по Україні; а пшениці — 12,2 %. Система ж гарантування і регулювання продовольчої безпеки в Україні фактично не діє і навряд чи здатна захистити від означених загроз. Навіть високорозвинені держави у таких випадках відчують труднощі щодо забезпечення харчовими продуктами населення в постраждалих регіонах. Все ж обов'язок держави — завжди прийти на допомогу людям, які постраждали від стихійного лиха, техногенних катастроф або військових конфліктів.

Шляхи вирішення означених проблем мають соціальний характер і вирішити їх можна лише шляхом зміни існуючої соціально-політичної системи. Інноваційна модернізація суспільства полягає в гармонізації і збалансуванні ставлення всіх прошарків населення країни до влади та її політики. Вищезазначена гармонізація і збалансування можливі за умови дотримання критеріїв загальної теорії управління, згідно з якою рівень розвитку суспільства визначається ієрархією пріоритетів управлінського впливу на це суспільство. Ця ієрархічна структура складається з шести взаємопов'язаних між собою груп пріоритетів, розмішених за вагомістю в процесі управління: 1) методологічна група; 2) історична; 3) ідеологічна; 4) економічна; 5) демографічна; 6) силова група [20, 21]. Із зростанням порядкового номера групи ефективність пріоритетів зменшується, однак зростає швидкість їх реалізації. Розглянемо їх детальніше.

1. *Методологічна група пріоритетів* ґрунтується на методології пізнання й творчості. Саме методологія пізнання й творчість формують світосприйняття та ефективність застосування знань у практичній діяльності, зокрема особистісні та суспільні цілі майбутнього розвитку, базисні основи та принципи управління, що, як правило, закладають багатовікові перспективи суспільства, які відображені в Біблії, Корані, Буддизмі, народному епосі, традиціях, суспільній моралі тощо. Зазнавши наукових трансформацій, вони знайшли адекватне відображення в філософії. Суспільство, позбавлене моралі, приречене на виродження.

2. *Історична група пріоритетів*. Підґрунтям будь-якої державності є її історичне минуле. Має бути сформована цілісна, достовірна хронологія історичних подій. Однак політичні сили, які приходять до влади, як правило, штучно підбирають цільову історичну інформацію з метою підтримання і виправдання того курсу, який ними реалізується. Історичний доробок минулого століття демонструє періодичне переписування історії, формування принципово нових оцінок подій минулого та характеристик історичних особистостей. Підміна достовірної історії загрожує чималими проблемами в майбутньому.

3. *Ідеологічна група пріоритетів* поєднує різнопланові погляди всіх партій, ідеологій, релігій, засобів масової інформації, навіть тих, що заперечують один одного. Сюди ж відносяться й різного роду теорії, які програмують роботу державного апарату та бізнесу.

4. *Економічна група пріоритетів* — це узагальнений вид інформації економічного характеру, засіб впливу на економічні процеси, переважно через фінанси, зокрема платіжні засоби, державні і світові гроші, котирування вартості як реальних, так і віртуальних цінностей. Саме цей пріоритет є основою формування фінансових схем на користь віртуального сектору економіки та його господарів, саме він руйнує основи економічної безпеки держави.

5. *Демографічна група пріоритетів* може бути спрямована як на розквіт особистості і суспільства в цілому, так і на підрив генофонду, ослаблення і знищення не лише існуючого, а й майбутніх поколінь за допомогою алкоголю, куріння, наркотиків, генної інженерії, ядерного шантажу, екологічного забруднення, біологічних добавок тощо. Цьому сприяють майже всі інформаційні канали, окремі види мистецтв, сама медицина. Мета застосування цього пріоритету полягає у сприянні біологічному виродженню населення, яке не здатне оволодіти потенціалом особистого розвитку, що дозволив би освоїти всю ієрархію пріоритетів управління суспільством, і, відповідно, приреченого бути рабами тих, хто володіє всіма шістьма пріоритетами управління.

6. *Силова група пріоритетів* — це військова зброя, що вбиває і калічить людей, руйнує і знищує матеріально-технічні об'єкти, історичні пам'ятки світової цивілізації. Факт застосування цього пріоритету, випадки якого почастишали, свідчать про певну концептуальну безпорадність і наявність проблем, пов'язаних з неспроможністю з'ясування суперечностей засобами вищих пріоритетів.

Така послідовність пріоритетів зумовлена силою їх впливу на суспільство. При цьому найпотужнішим з них є перший — методологічний пріоритет. Підрив рівня безпеки суспільства під впливом засобів вищих пріоритетів має потужніші наслідки, ніж під впливом нижчих, хоча період їхньої реалізації значно триваліший і без явних засобів насильства й агресії. Тільки перший пріоритет не можна купити, винайняти, відібрати насильно, оскільки особистісне світосприйняття — це єдиний продукт праці, який неможливо забрати в людини ні за її власним бажанням, ні всупереч її волі. Тимчасовий вииграш на нижчих пріоритетах не гарантує від нищівної поразки на вищих, оскільки останні спираються на методологічну, морально-світоглядну платформу.

Управляючи процесами забезпечення продовольчої безпеки, варто враховувати, що економічний інструментарій, тобто четвертий пріоритет має першість лише над п'ятим і шостим пріоритетами. Фінанси (четвертий пріоритет), за своєю суттю, є системою безструктурного управління. Вони здатні активувати і спрямовувати в потрібному напрямі два нижчі пріоритети тільки в сукупності з трьома вищими пріоритетами. Але не навпаки. Очевидним є факт, коли економічні вимоги, заявлені на найвищому, владному рівні, часто не виконуються, оскільки вони не відповідають суспільній концепції, сформованій соціально-економічними теоріями, і не містять засобів вирішення тих завдань, що висуває влада. Отже, вирішити будь-яке завдання, зокрема й

щодо гарантування продовольчої безпеки, потрібно і можливо, одночасно спираючись на платформу з усіх пріоритетів.

Висновки

Наразі перелік пріоритетних напрямів науково-технічного оновлення виробництва та забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки інституціонально закріплений Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011; Постановами Кабінету Міністрів визначено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів на 2012—2016 рр., в тому числі й у сфері технологічного оновлення та розвитку агропромислового комплексу. Однак у цих документах не приділено увагу проблемам гарантування продовольчої безпеки, що має бути кінцевою метою всіх інноваційних перетворень.

Для ефективного планування й регулювання інноваційних і соціально-економічних процесів в умовах перманентних криз, що зазвичай базуються на розрахунках розрізних макроекономічних показників (ВВП, рівень зарплати, випуск товарів, експортно-імпортні операції, одержання кредитів і податків), слід передусім орієнтуватися на те, як впливатимуть закладені прогнозами зміни на основні індикатори продовольчої безпеки, зокрема показники якості і кількості споживання продовольства однією особою, у тому числі й у розрізі регіонів.

Україна займає стійку позицію серед ресурсно-орієнтованих економік, для яких перехід на шлях інноваційного розвитку неможливий без створення ринкових інститутів, що забезпечуватимуть ефективність економічної системи в цілому. Однак це середовище наразі побудоване таким чином, що в країні, яка здатна нагодувати півсвіту, власне населення харчується нераціонально.

Окремих питань щодо поліпшення продовольчого забезпечення торкається Концепція, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 № 332-р [22]. Індикатори продовольчої безпеки визначаються згідно з Методикою, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки», із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1041 (1041-2011-п) від 12.10.2011 [23].

Одним із істотних недоліків у сфері забезпечення продовольчої безпеки є відсутність Закону «Про продовольчу безпеку України». Проект цього Закону тривалий час знаходиться на стадії обговорення у Верховній Раді. Доречно відмітити, що у США Закон «Про продовольчу безпеку США» (The Food Security Act, 1985) діє з 1985 року. Прийняття цього закону надасть відносинам у сфері гарантування продовольчої безпеки більшої стабільності, а правовому регулюванню — ефективності.

Для запобігання кризовим явищам в умовах невизначеності пріоритетом державного управління має стати прораховування майбутніх ризиків, визначення можливих стратегічних сценаріїв гарантування продовольчої безпеки в умовах криз, що має бути закріплено в законі. Існує безліч можливих варіантів майбутнього. Проте будь-який з них має обов'язково ґрунтуватися на інноваційних рішеннях, що не суперечили б гарантуванню продовольчої безпеки.

Зовнішні впливи, що підривають основи продовольчої безпеки, мають різносторонній, однак не завжди економічний характер. Відсутність гарантій продовольчої безпеки як основної складової економічної безпеки держави в кінцевому рахунку може призвести до втрати населенням довіри до влади і в цілому до повної втрати державного суверенітету. Сьогодні важко спрогнозувати, як завершиться конфлікт інтересів влади, бізнесу і суспільства. Очевидно одне — управлінський процес виходу з кризи й подальшого ефективного розвитку країни має спиратися на теоретичну платформу ієрархії пріоритетів, найпотужнішим з яких є методологічний пріоритет.

Вважаємо, що в умовах перманентних криз країна має розраховувати тільки на зростання самодостатності своєї економіки, за рахунок внутрішніх ресурсів реформувати економіку зсередини, поступово відмовляючись від допомоги ззовні, оскільки вона не буває безкорисною. Недоцільно також віддавати пріоритет нарощуванню експорту продовольства. Безперервне функціонування продовольчих ринків у поєднанні з орієнтацією на продукцію вітчизняних виробників є важливою умовою гарантування продовольчої безпеки.

Література

1. Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы / П.Ф. Друкер. — М.: СП «Бук Чембер Интернешнл», 1992. — 446 с.
2. Борщевский П. Продовольственная безопасность страны: состояние и тенденции / П. Борщевский, Л. Дейнеко // Развитие государства. — 2000. — № 1—6. — С. 66—73.
3. Саблук П.Т. Продовольча безпека України / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 3—7.
4. Концепція економічної безпеки України. — К.: Ін-т. екон. Прогнозування; кер. проекту В.М. Геєць. — К.: Логос, 1999. — 56 с.
5. Калетнік Г.М. Місце і роль продовольчої безпеки у формування економічної безпеки України / Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська // БізнесІнформ. — 2014 — № 2. — С. 30—34.
6. Лукинов И.И. Продовольственная безопасность и ее острота в мировом измерении // Экономика АПК. — 2001. — № 4. — С. 33—36.
7. Панасюк Б.Я. Вибрані твори. Том сьомий / Б.Я. Панасюк. — К.: Хай-Тек Прес, 2004. — 416 с.
8. Пасхавер Б.Й. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б. Й. Пасхавер // Економіка АПК. — 2014. — № 4. — С. 5—12.
9. Сичевський М.П. Формування національної продовольчої системи на засадах незалежності / М.П. Сичевський // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 6. — С. 11—18.
10. Мостенська Т.Г. Фізична достатність харчових продуктів як чинник забезпечення продовольчої безпеки / Т.Г. Мостенська // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2014. — Том 20, № 5. — С. 87—97.
11. Толковый словарь иностранных слов Л.П. Крысина. — М: Русский язык, 1998. — http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — С. 70.
13. Глобальна продовольча безпека / О.Г. Білорус, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, В.І. Власов; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» УААН. — К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. — 485 с.
14. Продовольча безпека: сутність, стан та особливості забезпечення / Міністерство освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технологій; [кер. авт. кол. І.В. Федулова]. — К.: Кондор, 2013. — 467 с.
15. Сичевський М.П. Розвиток харчової промисловості: акценти державної політики / М.П. Сичевський, А.Е. Юзефович // Економіка АПК. — 2014. — № 7. — С. 46—51.

16. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р., № 964-IV / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

17. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р., № 2982-IV / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>.

18. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р., № 1877-IV / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

19. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

20. Ефимов В.В. Экономическая безопасность в системе комплексного обеспечения безопасности государства / В.В. Ефимов // Облік і фінанси. — 2013. — № 1 (59). — С. 119—125.

21. Зазнобин В.М. Достаточна общая теория управления / В.М. Зазнобин. — Китеж; Х.: С.А.М., 2012. — 444 с.

22. Про затвердження Концепції поліпшення продовольчого забезпечення та якості харчування населення / Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 26.05.2004 № 332-р. / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 05.12.2007 р. №1379, із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1041 (1041-2011-п) від 12.10.2011 / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

24. Sekhampu T.J. Determinants of the Food Security Status of Households Receiving Government Grants in Kwakwasi, South Africa / T.J. Sekhampu // Mediterranean Journal of Social Sciences. — 2013, January. — Vol. 4 (1). — P. 147—153.

25. Mathe K.M. Agricultural Growth and Food Security: Problems and Challenges International / K.M. Mathe // Journal of Research in Commerce, Economic & Management. — 2013. — # 07 (July). — Vol. 3. — P. 131—137.

26. Food Security Act of 1985 (P.L. 99-198, also known as the 1985 U.S. Farm Bill) / <http://www.fns.usda.gov/sites/default/files/>.

ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В СИСТЕМЕ ПРИОРИТЕТОВ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

О.В. Коваленко

Институт продовольственных ресурсов НААН Украины

В статье углублены теоретические основы выбора приоритетов инновационного развития экономики в условиях перманентного кризиса, не противоречащих обеспечению продовольственной безопасности. Аргументировано, что управленческий процесс выхода из кризиса и дальнейшего эффективного развития страны должен опираться на теоретическую платформу иерархии приоритетов, самым мощным из которых является методологический. Отмечено, что одним из существенных недостатков в сфере обеспечения продовольственной безопасности является отсутствие Закона Украины «О продовольственной безопасности Украины». Для предупреждения кризисных явлений в условиях неопределенности приоритетом государственного управления должен стать расчет и предупреждение будущих рисков, определение возможных стратегических сценариев обеспечения продовольственной безо-

пасности в условиях кризисов. Обосновано, что при регулировании инновационных и социально-экономических процессов в условиях перманентного кризиса следует в первую очередь ориентироваться на то, как будут влиять заложенные прогнозами изменения на основные индикаторы продовольственной безопасности, в частности показатели качества и количества потребления продовольствия на душу населения, в том числе и в разрезе регионов.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, инновационное развитие, приоритеты, пищевая промышленность, продовольственный комплекс, кризис.